

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MÅNEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved H. Neumann og Peter Kr. Iversen

INDHOLD:

Sønderborg Skyttelaugs Kongeskilt.
Hans Vald. Gregersen: Sognefogeder i Kær Herred.
Andreas Petersen: Skrædderen fra Rørkær.
Pastor Nicolaus Boysens skæbne.
Thomas Otto Achelis: En dansk Grav paa den gamle
Garnisionskirkegaard i Stade.
Niels Black Hansen: En Seddel i Bispens Jordebog.
Peter Kr. Iversen: For Hundrede Aar siden.

Sønderjydske månedsskrifts ekspedition: Museumsinspektør H. Neumann, Åstrupvej, Haderslev.
Arkivar Peter Kr. Iversens adresse er: Landsarkivet, Aabenraa.

HISTORISK SAMFUNDS ÅRSMØDE

*afholdes på Folkunghus i Gråsten
søndag den 29. maj 1949*

med foredrag af landsarkivar Hvidtfeldt,
Viborg og byvandring under ledelse af
skoleinspektør Hansen, Gråsten.

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Sparekassen for Skagen og Omegn

Telefon 57

Skagen

Aktieselskabet

*Banken for Hobro
og Omegn*

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Langgade 5

Telefon 216

Banken for Skanderborg og Omegn

(SKANDERBORG BANK) A.S

Kontortid 10—3 Telefon 516, 517 og 518

Skanderborg

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

KURANSTALTEM
Gl. Skovridergaard
IB KRISTIANSEN KUALÆGE
AABEN HELE AARET
TLF 513 **SILKEBORG** FORLANG PROSPEKT

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5

Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive.

Thisted
Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Thisted

Den lollandske Landbo-stands Sparekasse

NAKSKOV Stiftet 1870

Indskudskapital ca. 61,0 Mil
Reserver ca. 3,8 Mill.

Kontorer i: Maribo - Birket -
Dannemarre - Stokkemarke.

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

International Turist-
og Eksportkørsel

E. J. Lauritzen

Sønderport . Tønder . Tlf. 520

Vestkysten

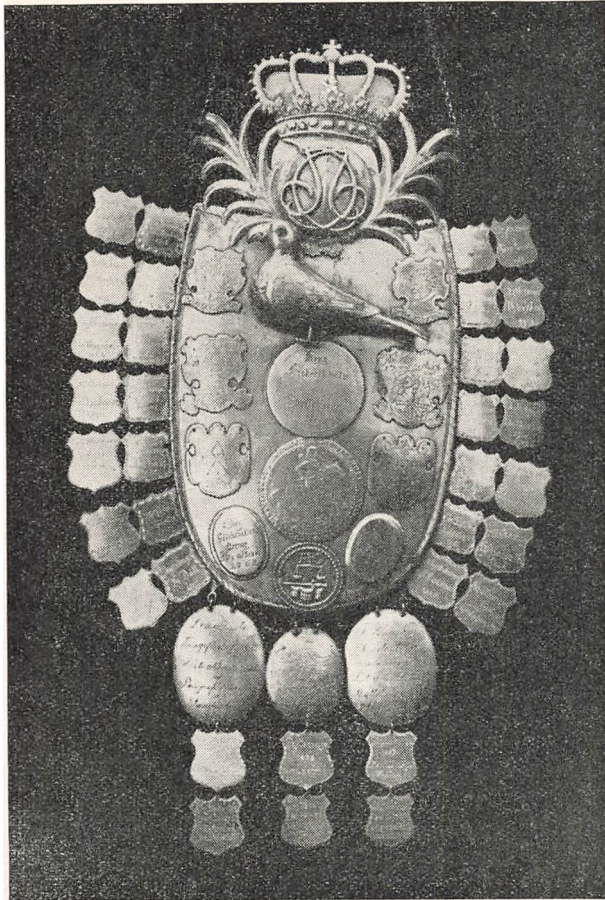
Syd- og Vestjyllands største Dagblad

Peter Jessen

Manufaktur og Konfektion

Aabenraa

<p>Alle læser Flensborg Avis Bindeleddet over Grænsen <i>Storegade 24 . Tønder . Tlf. 267</i></p>	<p>B. P. Service-Station Moderne Reparationsværksted Benzin . Olie . Gummi Aaben Dag og Nat Fr. Christiansen Torvet 4 . Tønder . Telf. 445</p>	<p>Aktieselskabet Sæby Bank SÆBY</p>
<p>Chr. Hansen <i>Blikkenslager</i> Lillegade 5 . Tønder . Tlf. 166</p>	<p>Graasten Andelsslagteri</p>	<p>Det kgl. octr. alm. Brandassurance- Compagni Stiftet 1798</p> <p>— tegner alle Arter af Skades- forsikring</p> <p>Hovedkontor Højbroplads 10 København K Tlf. Cent. 447</p>
<p>Carl Tiedemann ^{A/}/_S <i>Træløst . Byggematerialer . Kul</i> Tønder Øst . Telefon 56 og 57</p>	<p><i>Åskov Møbelsnedkeri</i> pr. Vejen. SØREN OLESEN</p>	
<p>Blenners Dampvaskeri <i>Østergade 37 . Tønder . Tlf. 398</i></p>	<p>Aktieselskabet Handels- og Landbrugsbanken Silkeborg Telf. 1024 (4 Linier)</p>	
<p><i>Radio</i> Rasmussen <i>Østergade 9 TØNDER Tlf. 501</i></p>	<p>Sæby og Omegns Sparekasse SÆBY</p>	
<p>Karsten Jørgensen Vestergade 48 . Tønder <i>Baby- og Børneudstyr</i></p>	<p></p>	<p>B Service Station Reparationsværksted Vulkaniseringsanstalt Benzin - Olie - Gummi Aaben Dag og Nat Fr. Christiansen Aabensrøvej 1 Sønderborg Tlf. 1495 y P</p>
<p>Svend Kirchheiner <i>aut. Installatør</i> Storegade 17 . Tønder . Tlf. 45</p>	<p>Hovedkontor: Selskabets Ejendom Vesterbro 18 . Aalborg</p>	<p>ASMUS HANSEN Kolonial- og Kortevarer en gros Haderslev</p>
<p>Stenhus Kostskole, Holbæk Rektor Svend Larsen</p> <hr/> <p>Fra 1. August 1944 særskilt nyoprettet Gymnastikafdeling for Piger.</p>		<p>A. Nielsen & Co. A/S. <i>Nykøbing Falster</i></p>
<p>LOLLANDS TIDENDE Lollands største Dagblad Hovedkontor i Nakskov Filiakontor i Maribo og Rødby</p>		<p>Lolland-Falsters Folketidende Stiftets største Blad Nykøbing F.</p>
<p>Frølund & Wittrup Aktieselskabet HORSENS</p>		<p>Aktieselskabet DANEXIM Internationale Transporter Kontorer i Padborg - Esbjerg - København Krusaa - Frederikshavn - Flensborg samt Gedser og Aarhus</p>

SØNDERBORG SKYTTELAUGS KONGESKILT

I Museet paa Sønderborg Slot opbevares Sønderborg Skyttelaugs gamle Kongeskilt. Hvornaar Lauget er oprettet, vides ikke, men det har allerede bestaaet i Slutningen af det 16. Aarhundrede.

Papegøjen paa Sølvskiltet er dateret 1602, da Hertug Hans d. Y.'s Sekretær, Friedrich Clodius blev Skyttekonge. Paa Hovedskjoldet ses forskellige Plader, stiftet af Skyttekongerne fra 1605—1655. Den runde Plade under Papegøjen er fra 1861, da Kong Frederik VII deltog i Laugsjesten og blev Konge. Rundt omkring Hovedskjoldet er anbragt senere Skyttekongers Navne. 1734 blev Christian VI's Navnetræk med Krone anbragt over Skjoldet.

Siden 1881 har Borgerforeningens Skyttelaug overtaget det gamle Laugs Traditioner.

SOGNEFOGEDER I KÆR HERRED

I TIDEN MELLEM KRIGENE

AF HANS VALD. GREGERSEN

Kær herred i den sydlige del af det gamle Tønder amt var endnu for hundrede år siden dansksproget. Som kirke- og skolesprog anvendtes imidlertid fra gammel tid det tyske tungemål, et forhold, man først efter Treårskrigen's heldige afslutning fik ændret ved at indføre dansk skolesprog og afvekslende dansk og tysk kirkesprog. Da de nymodens nationalitetstanker i de nærmeste årtier forud for Treårskrigen havde vundet indpas i Sønderjylland, rakte største delen af den toneangivende del af Kær herreds befolkning da også som følge af århundreders tyske kulturpåvirkning hånden til bejleren fra syd. Tiden efter Treårskrigen blev derfor fra de danske myndigheders side et storstilet forsøg på for første gang i Sønderjyllands historie at tilstræbe det gamle grænselands åndelige genforening med moderlandet. Det korte åremål, som kom til at stå til rådighed for denne vældige opgave, skulle imidlertid gøre en heldig løsning umulig.

For at sikre og fremme regeringens nationale mål måtte naturligvis alle embedsmænd, som havde deltaget i det slesvigholstenske oprør, fjernes og erstattes med loyale, kongetro mænd. Blandt de mindre bestillingsmænd på landet var sognefogederne vel nok de betydningsfuldeste, da man fra gammel tid hertil kårede en af sognets mest ansete grundejere, ikke sjældent gik værdigheden endog i arv indenfor samme familie. Det var

derfor for et sogns nationale stilling af vigtighed at have en sognefoged, der havde sind til at præge sit sognefolks indstilling i den af myndighederne ønskede retning.

Amtmanden i Tønder, grev Arthur Chr. Detlef Ludv. Eugenius Reventlow, besluttede derfor i begyndelsen af 1851 under henvisning til de herskende »tidsomstændigheder« og forskellige forestående reformer at afsætte sognefogederne for Sdr. Løgum, Brarup, Medelby og Ladelund sogne og erstatte dem med loyale mænd. Den hidtidige sognefoged i Sdr. Løgum, Peter Carsten Petersen, der havde haft hvervet siden 1839, erstattedes derfor med sin navne Matthias Nissen Petersen. Sognefoged Dethlef Lassen i Brarup, der havde gjort turen med helt fra 1810, beskyldtes for mangel på god vilje, mens det var evnerne, det skortede på hos hans svoger Andreas Jacobsen i Holt, der siden 1821 havde været sognefoged i Medelby sogn. Udnavnelsen af Michael Lorenzen og Hans Iwersen Nissen til sognefogeder for henholdsvis Brarup og Medelby sogne fandt herredsfoged I. G. Hansen var et lykkeligt valg, og han har vel vidst, hvad han talte om. Sognefogedskifterne har dog måske nok vakt en del røre i befolkningen. Allerede hen på efteråret ønskede den nyudnævnte sognefoged for Medelby sogn nemlig sin afsked på grund af svagelighed, som det hed.

I Ladelund sogn var Nicolai Peter Peter-

sen i efteråret 1848 blevet ansat af oprørsregimet, da Lorenz Sønnichsen, der havde virket som sognefoged siden 1836, ikke mente at kunne overkomme bestillingen. Også han led nemlig pludselig af svagelighed. På foranledning af den gamle sognefoged og de fleste af sognets beboere havde Nicolai Peter Petersen derpå overtaget hvervet. Efter hans egen mening har sognefolket da også været godt tilfreds med hans embedsførelse. Dertil kom, at han med god samvittighed kunne sige, at han havde holdt sig fjernt fra alle politiske rumlerier («Umtriebe»), ligesom Ladelund sogn i det hele havde forholdt sig roligt i de stormfulde år under Treårskrigen. Men trods disse oplysninger fik han alligevel sin afsked af de nye danske myndigheder. Han erstattedes af Johannes Edlefsen fra Bærbækgård i sognets nordvestligste udkant. Myndighederne kunne dog se bort fra den nye sognefogeds afsides liggende bopæl, da han var en meget begavet og dertil dansksindet mand. Efter hans død i 1858 blev bestillingen overdraget til sønnen Nicolai Edlefsen, som beholdt den indtil 1864, da hvervet blev overtaget af Peter Nicolai Petersen, en søn af den i 1851 afsatte sognefoged. Man kunne derfor fristes til at mene, at de danske myndigheders adfærd i Ladelund i 1851 har været præget af nogen mangel på politisk fremsyn. Vor tid skal dog ikke fælde dom herom.

I Læk sogn havde Carsten Lorenzen været sognefoged siden 1844. Han måtte i 1853 vige stillingen på grund af mistillid hos den stedlige befolkning, da hans regnskaber var i en syndig uorden. En kreds af beboere i Læk sogn rettede i den anledning en henvendelse til amtmanden i Tønder om at få en større grundejer til sognefoged, fordi en sådan bedre ville forstå at tjene landboernes interesser. Foruden det rent nationale har der altså også været et socialt moment at tage stilling til ved valg af en sognefoged. Nu

var det imidlertid ofte regelen i hvert fald i den sydlige del af Sønderjylland, at den mest velstillede del af befolkningen hørte hjemme i de tysksindedes lejr. Husfoged Lindénhan henstillede derfor med rette, at man sørgede for at få en sognefoged, der også var uafhængig af de store grundbesiddere. Valget faldt derefter på byfoged Peter Nissen, der umiddelbart efter Treårskrigen havde erstattet den hidtidige, ivrigt slesvigholstenske byfoged Marcus Lützen, som preusserne i 1864 gav revanche ved at udpege ham til sognefoged efter Peter Nissen. De to mænd har således i hine år været førere for hver sit parti i Læk sogn.

Det var ikke altid lige let for de danske myndigheder at finde den rette mand til sognefoged, da meget store dele af befolkningen indtog en nationalt indifferent holdning. Den nye herredsfoged A. Villemoes gav i 1863 udtryk for dette i anledning af et sognefogedskifte i Klægsbøl, hvor den hidtidige sognefoged Richard Petersens søn Johann ønskede at gå i faderens fodspor. »Det er en vanskelig sag at fatte en bestemt mening om Personligheder og med uomtvistelige Kjendsgjærninger at føre Beviis for slig Menings Rigtighed, navnlig naar der er Tale om Mænd af Landbostanden, som har en Tilbøielighed til at følge Omgivelserne i deres Optræden, og naar der handles om Mellemslesvig, hvor den langvarige Agitation i forskjellige Retninger har gjort mange Beboere forsigtige udover de rette Grændser og sløvet Følelsen for det Utilbørlige i flere af de Toneangivendes Færd.« Herredsfogeden anfører derefter et tilfælde, hvor en dannebrogsmænd har klaget over, at en fattigforstanderskabsprotokol førtes på dansk. Johann Petersen i Klægsbøl havde ganske vist »ved Opdragelse og Vane faaet Forkjærlighed for tydsk Danelse, men er ikke nogen egentlig Modstander af det danske Sprogs Benyttelse, han har tværtimod i sin ældre Alder gjort sig tilstræk-

kælig bekjendt med Skriftsproget, og da det er Kongens Anordning, at Klægsbøl Sogn skal være blandet, finder han sig heri uden særlig Uvillie. Dette er en Betragtningssmaa- de, som man under de givne Forhold maa være tilfreds med hos en Underofficial. — « Valget af Johann Petersen til sognefoged i Klægsbøl har efter det fremførte således uden tvivl været heldigt. Året efter afskedigedes han af de nye magthavere, »da han ikke havde sognets tillid!»

Karlum sogn oplevede ikke noget sognefogedskifte i det behandlede tidsrum. Her

havde Dethlef Dethlefsen fra Læksgårde ført bestillingen helt siden 1827, men i 1864 måtte også han fratræde, »da han ikke havde sine sogneboeres tillid.« Hvor meget der har været om denne påstand, viste rigsdagsvalget i 1867 dog med al tydelighed. Karlum sogn havde da som det eneste i Kær herred dansk flertal. Et talende vidnesbyrd om Dethlef Dethlefsens virke.

KILDER:

L.A. Tønder Amtsarkiv: Journal 1851 G, samt 1853 XXI og XXII; Sager ang. afskedigelser og udnævnelser af sognefogæer ca. 1864-68.

SKRÆDDEREN FRA RØRKÆR

AF ANDREAS PETERSEN

Skræddermester Andr. P. Petersen, almindelig »Andr. Peter« kaldet, blev født 1797. Allerede som helt ung blev Befolkningen i Sognet opmærksom paa denne unge Mand; han havde et lyst Hoved, mange gode Egenskaber, og som den særprægede Vesterbo han var, var han intelligent, karakterfast, men stejl og egensindig, dertil dansk til Fingerspidserne. Allerede tidlig blev han Befolkningens Tillidsmand i mangt og meget i Sognet, »Sognets Advokat« blev han kaldt. — Den store »Pissel« i Hjemmet var Skrædderstuen; her sad sædvanligvis 2—3 Svende og en Læredreng ved eller ovenpaa det store Skrædderbord. Forretningen var meget omfattende, han var jo eneste Skrædder i Sognet i mange Aar. Symaskine kendtes ikke, saa det tog lang Tid, særlig naar han syede for de store Bøndergaarde, hvor de ofte maatte sidde i 2—3 Uger.

Skrædderen ytrede ofte, at han altid kunde gøre sine Kunder glade to Gange, nemlig »naar de kom og naar de gik igen.« Selv syede han ikke meget, han havde mange andre

Ting i Hovedet. Han havde et uroligt Temperament, og han rejste meget. Som dansk Patriot havde han sat sig to Maal, nemlig at faa Befolkningen nationalt vakt og at faa et dansk Bibliotek oprettet. Det første lykkedes helt godt, men Bogsamlingen blev først oprettet ved den kendte Skolemester Klosters Hjælp. Han havde de nødvendige Forbindelser dertil, mens Skrædderen jo kun var kendt i Sognet. De faa Bøger, han havde samlet, havde han købt paa Auktion el. lign. Jeg har saaledes en Bog, hvori der over hans Navns Underskrift staar, at »denne Bog er købt 1839 paa Husum Marked«. Han interesserede sig altid for noget nyt og kom ofte hjem med Ting, han havde truffet paa her eller der. Loftet var fyldt med mange mærkelige Sager. — Som Dreng fandt jeg saaledes en Slags Model; min Fader fortalte mig, at hans Fader havde eksperimenteret med at lave en Symaskine. En Gang kom han hjem fra Hamborg med en »Vidunder-Lampe« som vakte megen Opsigt i Sognet; alle kom for at se dette storartede Belysningsmiddel.

Det var en af de første Hængelamper, hvor Glasbeholderen, fyldt med en sort Vædske, hang i en Staaltraad; det var endnu urensset Petroleum, kaldet Stenolie, der brugtes. Denne første »Vidunder-Lampe« hang endnu i firserne i det gamle Hjem.

En anden Gang kom Skrædderen ligeledes fra Hamborg med et andet Vidunder-Apparat, nemlig et Daguerreotypi-Apparat, hvorved man kunde blive »aftegnet«; det var først i Fyrerne. Den Opfindelse, at fotografere, var som bekendt gjort 1839, saa det var et helt Mirakel-Apparat paa den Tid. Det var købt til hans Søn, min Fader, som skulde lære at »tegne Folk af«. Det skete ogsaa, og min Fader blev Slesvigs første Fotograf; han rejste rundt i Byerne, men mange Folk var bange for at »sidde«. Hvert Billede kostede 3 Mark; Kopier kendtes ikke, saa der maatte »siddes« hver Gang. Det gamle Apparat har jeg endnu. Det var paa Udstillingen i København 1939 ved Fotografiets 100 Aars Jubilæum, hvor det i Kataloget betegnedes som »Danmarks ældste Fotografi-Apparat« og vakte stor Interesse. Jeg haaber, at Museet i Tønder vil interessere sig for det gamle Apparat. —

Som Menneske var Skrædderen meget afgjort dansksindet, og man kunde tro, at han paa Grund af sin Patriotisme vilde

faa mange Fjender blandt sine Modstandere. Men det havde Skrædderen ikke, tværtimod, kan man godt sige. Han havde mange gode Venner mellem anderledes tænkende, men det vakte dog nogen Forundring, da Skrædderen ikke blev arresteret af Slesvig-Holstenerne i 1850 sammen med sin gode Ven, Skolemester Kloster, eftersom Præsten, Pastor Høck, var meget danskfjendtlig og havde temmelig stor Indflydelse paa sine tyske Venner. Præsten fandt det for passende ogsaa at bede for det preussiske Kongehus paa Prædikestolen, saa Befolkningen nærrede det Ønske, at Præsten maatte forlade Sognet snarest. Paa et Bryllup i Rørkær, hvor Skrædderen var »Skaffer«, spurgte han Præsten, da denne kom, om han »skulde hjælpe ham Præstekjolen af«. Præsten opfattede dette, som om Skrædderen mente, at »faa ham afsat«, og svarede: »Du kan jo prøve paa det, Andr. Peter«. Præsten blev dog i sit Embede indtil Sygdom i 1856, da han var 77½ Aar gammel, hindrede ham i at fortsætte længere. Det sidste Aar maatte han køres til Kirken, og Sønnen Balzer støttede ham til og fra Prædikestolen; han var Præst i Hostrup Sogn i 28 Aar.

Den Rørkær-Skrædder døde 1865; det var en god Mand, der var gaaet bort, og som Tak for hans gode Indsats for den danske Sag modtog Enken en Pengesum af Regeringen.

Pastor Nicolaus Boysens skæbne

Lidt om studentertid i Kiel omkring 1800

Nic. Boysen fødtes 20. juni 1776 i Møgel-tønder som søn af styrmand Hans Christen Boysen og Maricka Nicolaysdatter, en søster til herredsskriver, den senere herredsfoged i Lø herred P. T. Himmarn. Efter at have faaet sin første undervisning hos en Johannes Degn paa hjemegnen sendes drengen til Ribe for at læse ved den derværende lærde skole, og

som et kuriosum kan nævnes, at han for »kost, kammer, lys og vask« aarligt maa betale 50 rdlr. Der var andre priser dengang.

Han bliver student 1795 og begynder at studere theologi ved Københavns universitet. 5 aar senere bliver han kandidat, og for om muligt at kunne finde helbredelse for den brystsygdom, han under sine studier har paa-

draget sig, rejser han til Kiel for at konsultere den derboende læge, professor Fischer, og for samtidig at fortsætte sine studier. Fra denne tid er der bevaret et interessant brev (dat. 13. 1. 1801) til morbroderen, herredsfoged Himmarn. Indledningsvis beretter Nic. Boysen, at han er begyndt at gaa til medicinske forelæsninger hos dr. Fischer, »for om muligt, ved selv at høre og see det meneskelige legems indretning, at erfare, i hvilken del mit onde har sit sæde«. Han fortsætter: »Disse forelæsninger ere mig meget interessante, og professoren erhvervede sig straks min tiltro; hvorover jeg besluttede at bekendtgøre ham mit tilfælde og begjære hans hjælp, naar han først havde tilendebragt læren om lungerne. Helst opsatte jeg det saa længe for at ikke professoren, naar han forud kjendte mig, skulle fortie, hvad han maa ske ellers vilde sagt. Nyligen blev han færdig med lungerne, og jeg fortalte ham da i et brev de fornemste omstændigheder ved min svaghed, og bad tillige paa det indstændigste, at han ville tage mig i huset til sig, for selv at være øjensvidne til sygdommens af- og tiltagelse og begges anledninger«. Ved en senere konsultation ordinærer professoren ham at bruge islandsk most, et dengang »mod lungesot almindeligt middel« og lover ham at optage ham i sit hjem efter Kieler omslag den 6. febr. Foruden den medicinske forelæsning følger Nic. Boysen en filosofisk hos prof. Reinhold, og to theologiske: en kirkehistorisk hos prof. Geysen og en i »homiletiken — d. e. reglerne for geistlige taler« hos prof. Eckermann. Herefter følger det mest interessante afsnit i brevet: omtalen af studentlivet i Kiel. Han skriver: »Omgangen i Kiel gefalder mig aldeles ikke, thi en studerende erholder her meget vanskeligt anden omgang end med studenter. Disses støjende glæder have for mig lidet behageligt, og fandt jeg end stundom fornøjelse i dem, saa hindrer min brystsvaghed mig fra at deltage i dem. Studenten staar her i meget slet rygte, og er udelukt fra al borgerlig omgang, naar han da ellers ikke har specielt bekendtskab i et eller andet huus. De fleste have derfor gjerne en vis kreds af landsmænd og

bekjendtere, i hvilken de tilbringe deres fritimer, og saaledes har ogsaa jeg skaffet mig nogle bekjendtere, i hvis selskab jeg henter adspredelser. Undertiden — i begyndelsen af kvartalerne skeer dette hyppigst — forsamle sig og større selskaber, hvilke man kalder kommersse, og som gaae ud paa spil, drik og sang. En af disse kommersse har jeg bivaanet, men som sagt, jeg finder kun liden fornøjelse der. Især beklager jeg, at det plattdydske sprog er blant studenterne her det almindelige; endnu kan jeg neppe forstaae dette sprog, naar det tales ret hurtig, og den fordeel, jeg havde lovet mig af daglig omgang med tydsktalende, er her kun ringe. Forelæsningerne gavne mig i den henseende mest. . . . I en tid af 8 dage var jeg nylig sengeliggende, og erindringen af den usle pleje, man for penge kjøber iblant fremmede, er endnu for ny til at jeg ikke for nærværende tid helst skulle ønske at tilbringe min øvrige — sandsynligvis korte — levetid hos min gode moder. Dr. Fischer raader meget til i sommer at gjøre en reise til det sydlige Tydskland. . . .«

Hvorvidt han er kommet paa denne rekreative rejse, vides ikke, men i hvert fald hemmes sygdommen i den følgende tid noget, saaledes at han i 1805 kan tiltræde en stilling som feltpræst. 1807 bliver han sognepræst i Visby, men allerede aaret efter flytter han til Højrup. Sygdommen synes nu igen at tage overhaand, og 29. 11. 1810 skriver han saaledes til morbroderen herom: »I hele sin frygtelige hæftighed har min trettenaarige svagelighed denne sommer og høst plaget mig, og især i de sidste 10 uger næsten uophørligt fængslet mig til stuen. Jeg haabede saa sikkert, at dette angreb skulde ført til den sidste kamp, men — som det lader — maa jeg endnu engang vende tilbage til denne verden.« Som følge af sygdommen er hans økonomiske forhold ikke de bedste, og han beder som saa ofte før om støtte hos morbroderen. Først 1816 er hans tilstand dog saa alvorlig, at han ser sig nødsaget til at tage sin afsked, og aaret efter faar han i en alder af 41 aar udløsning for sine jordiske lidelser.

1.

En dansk Grav paa den gamle Garnisonskirkegaard i Stade

AF THOMAS OTTO ACHELIS

Paa Stades gamle Garnisonskirkegaard findes en Gravsten, som holdes vedlige af Byens Gartner. Sandstenen, som er ca. 1,40 m høj og 40 cm. bred, bærer følgende Indskrift:

Rejst til Minde af samtidige Vaabenbrødre

Jørgen Andersen Breeh, Dansk Musketeer, død i sit 28. Aar.

Morten Jørgensen Aldahl, Dansk Dragon, død i sit 23. Aar.

Jørgen Jensen Østerled, Dansk Dragon, død i sit 23. Aar.

Lars Jensen Hyrup, Dansk Jæger, død i sit 26. Aar.

Alle 4 døde som danske Krigsfanger i Stade i Aaret 1848.

*For Fædrelandet I streed og leed,
Skjøn og herlig var Eders Mod,
For tidlig Død I her har fundet,
Men hisset har i Seiren vundct.*

Desværre kan der ikke for Tiden gives yderligere Oplysninger om disse danske Soldater, som døde for 100 Aar siden, fordi Garnisonsmenighedens Kirkebøger, der var afle-

veret til Militærforvaltningen i Hamborg og derfra under Krigen blev evakueret til Sachsen, endnu ikke er kommet tilbage til Stade.

EN SEDDEL I BISPENS JORDEBOG

BYEN SØES ØDELAGT I ERIK AF POMMERNS TID

AF NIELS BLACK HANSEN

Slesvig bispens jordebog af 1462 foreligger i to udgaver, en ældre i *Scriptores rer. Dan. VII* og en nyere (1906) i *Quellens. d. Ges. f. schl.-holst. Gesch. VI* af Reimer Hansen og Willers Jessen. Til grund for denne sidste ligger et håndskrift, som først er fremdraget og benyttet af den navnkundige præst H. N. A. Jensen i *Gelting (Arch. f. Staats- u. Kirchengesch. V, s. 417)*, og som siden 1855 befinder sig i Rigsarkivet. Dette håndskrift er allerede af Jensen blevet anset som originalen, og ovennævnte udgivere har fulgt ham i denne antagelse.

Mellem håndskriftets sider 54 og 55 er indsyet en papirsseddel, der i udgaven (s. 213) skønnes at være ikke ret meget yngre end selve håndskriftet. Seddelen, der da vil kunne ansættes til 2. halvdel af 15. århundrede, slutter således:

Item Jeppe Boddissen in Rise asseruit, quod, quando villa fuit constructa et inhabitata, tunc pater suus ibi habitabat, et tempore guerrarum villa destructa et desolata pater suus se transtulit ad Kolstorpp, prout communicavit pater suus et Jurgen Agges coloni in Zost.

[Endvidere har Jeppe Boddissen i Ris forklaret, at, da byen var bebygget og beboet, da boede hans fader der, og efter at i krigenes tid byen var blevet øde og forladt, begav hans fader sig til Kolstrup, efter hvad hans fader og Jurgen Agges, fæstebønder i Søs, har fortalt].

Side 55 i håndskriftet begynder:

Parrochia Rise.

Villa Zost in illa parrochia est; dominus episcopus habet ibi II bona, unum dat II s an-

none siliginis, sed tenetur plus dare, quia habundat in agris et pratis.

Aliud dat I s. annone siliginis.

[*Ris sogn.*

Byen Søs ligger i dette sogn; der har herre biskoppen to gårde, den ene giver 3 ørtug rug, men den antages at kunne give mere, fordi den har overflod på agre og enge.

Den anden giver 1 ørtug rug.]

Seddelen oven gengivne sidste afsnit må være at anse som en supplerende oplysning til 1. afsnit på håndskriftets side 55. Jeppe Boddissens fader og Jurgen Agges var fæstebønder i Søs, da de fortalte det, som Jeppe Boddissens forklaring byggede på. Udtrykket se transferre ad Kolstorpp kan derfor ikke betyde »at flytte til Kolstrup«, men giver kun mening, når det tages som en omskrivelse af overgangen til Svabsted fæste. Svabsted fogderiet for Åbenrå og omegn var jo i Kolstrup. Det forudgående habitare (at bo) må da stå prægnant for »at bo som selvejer«, og den i Jeppe Boddissens udsagn ikke nærmere angivne landsby (villa) må være Søs og ikke Ris.

Det vides, at kirken i Ønlev blev afbrændt i 1411. Det har rimeligvis været ved samme tid, at Søs er blevet øde og forladt. Er den på seddelen givne oplysning rigtig, hvad der næppe er grund til at tvivle om, har vi altså fået at vide, at Søs er blevet afbrændt i de krige, som knytter sig til Erik af Pommerns navn. Det vilde da være den ældste efterretning, vi har om landsbyen Søs.

Om de to Svabsted gårde i Søs se *Hejmdal* af 27. 12. 1948.

FOR HUNDREDE ÅR SIDEN

DAGBOGSBLADE FRA TREÅRSKRIGENS TID

VED PETER KR. IVERSEN

I tidligere hæfter af Sønderjydske månedsskrift er gengivet dagbogoptegnelser af en ukendt snogbæk'er vedrørende krigsbegivenhederne i Sundeved 1848. Her fortsættes med optegnelserne for de første 5 måneder 1849. Så længe våbenstilstanden varer, slyder optegnelserne kun sparsomt fra dagbogsforfatterens pen, men da krigsbegivenhederne i april 1849 begynder at tage fart, får snogbæk'eren igen noget at betro sin dagbog.

Den 1. januar 1849.

Altså, det gamle år henrandt i samme stilling som ovenfor er meldt.— Slesvig-holstenske militær ligger indquarteret i landsbyerne: Ulderup, Nybel, Broager o. fl. steder. — At det danske militær kommer til vor forløsning førend våbenstilstanden er udløben er nok ikke at antage. — Det ny år ligger nu foran os med sine tilslørede begivenheder, forandringer vil idetmindste skee; men hvad? hvor? og når? er endnu en gåde. — Det er vistnok det almindeligste ønske: Gid det begyndte år måtte bringe os den længe ønskede, både for det almindelige og særskildte, kjærkomne fred!

Den 1. februar.

Stedse mere og mere tropper bliver indskibet til Als.

Den 20. februar.

Tydskerne have nu sperret adgangen til Sønderborg således: Enhver, som vil passere til benævnte sted, må foreløbigt være forsynet med en billet /: passe :/, som til

den ende er at erholde i Broager hos øvrigheden eller nede på Dyppelmølle, hvor hovedvagten står; samme koster 5 s. og kan afbenyttes 1 år, notabene hvis tydskerne herredømme varer sålænge. — Sidste søndag den 18. var præstevalg i Dyppelsogn. Valgcandidaterne vare: Axelsen, den samme steds constituerede præst, Schmith fra Stedrup [?] og en Godt. Ikke een valgstemme blev givet og Axelsen blev indsat som præst indtil videre. — Igår vare tydskerne så nærvise at ville bemægtige sig eller idetmindste skade palissaderne ved Sønderborg færge. De danske løsnede et par skud fra hiin side og deraf fulgte, at tydskerne tog flugten lige til Gravensteen. — Lykke på reisen! — En tydsk parlamentair har været i Sønderborg for at godtgjøre deres uforkammethed. Generalen gav dem dette svar: Hvis insurgenterne ikke forståer at holde sig selv i ave, skyder jeg næste gang ikke over dem, men på dem. — Tydskerne have imidlertid indtaget deres forrige stilling.

Den 1. marts.

Våbenstilstanden er opsagt af de danske til den 26. marts. Krigen er altså igjen erklæret. Derved befinder hjemmetydskerne sig ikke så meget vel.

Den 13. marts.

Talrige skarer af det unge mandskab retirerer til Als, da rygtet går, at tydskerne vil holde session. Retiraden er måske heller ikke uden grund.

Den 26. marts.

Den sexogtyvende marts kom, men de danske kom ikke. — Våbenstilstanden er for-

længet til den 3. april formedelst en note fra England til Kjøbenhavn, som tyder på en nærforestående fred. — Gid det var så vel! —

Den 3. april.

Idag kom de danske. — De skal være komne over vandet kl. 4 imorges, der siges 24000, efter andre 30-40 tusinde mand. De første tyskere, de stødte på, var ved Satrup. — Hele eftermiddagen høres gevæhrer og kanoner efter Gravensteen. De indsatte tyske præster i Satrup og Dyppel skal være tagen til fange af de danske. Ved Satrup kirke holder et batteri artilleri.

Den 4. april.

Der siges, at de danske have taget Gravensteen, to kanoner og en trop til fange, men trukket sig tilbage igjen denne side om natten. — I eftermiddag fyres atter ligesom igår. Det lader til at være denne side Gravensteen og mod aftenen endog meget nær. Kanonerne tordner endnu, da det næsten er mørkt, måske fra Nybølnoer eller uden for Eggenesund. — Den 4. battallion ligger her i en lykke, hvor de skal blive inat. Der kjøres halm til dem for at ligge i. Det blæser meget koldt fra østen.

Den 5. april.

Der siges, at de danske have taget 1000 Preussere fangne og indesluttet dem i Adsbøl kirke /:?:/, og at de have angrebet i morges kl. 4; dog hørte vi ikke meget til skyden før middag til kl. 3; da fyredes stærkt med gevæhrer efter ekkoet at høre har det været ved en skov Beuskau, Labkjer eller Gravensteen. Her i byen ligger endnu en deel jægere /: reserve :/ færdige til angreb. Ved Satrup kirke holder et batteri endnu. — Pastor Karstensen har idag /: Skjærtorsdag :/ prædiken i Dyppelkirke, vistnok for en talrig forsamling.

Den 6. april.

Langfredag. — Om middagen: Endnu er alt roligt. — Kl. 2: For 20 minutter siden begyndte fægtningen igjen ved Ulderup. Det er den fjerde dag i rad, de slæes. — Kl. 3: Der kjæmpes endnu for kraft omkring ved Philipsborg og ned efter Auenbyll til. — Kl. 4: Nu begynder de danske at retirere; den høire fløi har allerede draget sig gennem

Snabek vester byende. — Inden 10 minutter have vi måske tydskerne. — Kl. 4½: De danske får atter magten; den høire fløi bliver forstærket. Tydskerne begynder at vige pladsen. — Kl. 6½: Nu er tydskerne drevne på flugten, de danske har taget Ulderup by; der er stukken ild på samme. — Det seer ud til en mædelig påske.

Den 7. april.

4 huse ere afbrændt i Ulderup by. — En bonde har fået et been afskudt. — Af de faldne krigere fra igår ere en deel bleven begravne på Satrup kirkegård idag. De danske ligger endnu i Ulderup, men Gud veed hvorlænge. Alt har idag, for såvidt, været roligt.

Den 8. april.

Påskedag. Iaftes rykkede alt det danske militær tilbage til Sønderborg. — Det seer dårlig nok ud. — Skandserne på Dyppelbjerg skulle igjen være istandsat. — Den danske armee nordfra kom ikke; de andre har forladt os; nu ere vi altså igjen overgivet til os selv og tydskerne, hvis der ellers ikke snart bliver sendt fremmed hjælp. — Rygtet siger, der skal være stilstand til den 15. april. Iaften kl. 8½ see vi ildebrand sydost på, måske på Dyppelmark eller i Sønderborg.

Den 9. april.

Nu have vi tydskerne igjen. En trop er her kommen igjennem byen idag. Endeel ligger ved Satrup kirke. Alt er således lige nær.

Den 10., 11. april.

Tydskerne have endnu deres bivouac ved Satrup kirke. De danske har vi ikke hørt noget til siden de forlod os.

Den 12. april.

Alle forbundstropper ligger nu her omkring i Sundevit, ligesom forrige år. Her i Snabek ligger hannoveranere. I eftermiddag kl. 2 fik vi 7 mand til indquartering, som skulle holde en vagtstue. — Om aftenen kl. 8 blev blæst allarm, der hørtes nemlig nogle kanonskud og geværsalver ved Sønderborg, men havde intet videre at betyde.

Den 13. april.

Inat kl. 2 afreiste vor indquartering; de skulde, sagde de, maschere mod Sønderborg. I morges kl. 4 begyndte kanonaden ved Sønderborg. Det er en skrækkelig kanonade! — Det lader til at være meest fra batterierne på Als. Kl. 7 høres også geværene og holder ved til omtrent kl. 9½ formid. Dyppel-Mølle og nok et sted på Dyppelmark sees at brænde ved samme tid. — Om middagen begynder slagsmålet igjen, og det med kraft, men meest med mindre våben og varer ved til kl. 2. Fra den tid høres ikke så stærke salver, men dog at og til hele eftermiddagen. — Tydskerne have indfundet sig igjen. Vi ere endnu ikke videre som vi altid have været. Als må tages, således lyder tydskernes ord.

Den 14. april.

/: Fortælles :/ I går skal være falden henved 4000 tydskere på Dyppelmark. Idag har det været rolig, undtagen enkelte kanonskud.

Den 15. april.

Et batteri artilleri ligger her i byen. — I formiddags hørtes atter kanonerne ved Sønderborg.

Den 16. og 17. april.

I Satrup ligger mange hårdtsårede fra den 13., som ere for svage til at blive bragte videre. — Tydskerne begynder igjen at skandse på Dyppelbjerg.

Den 18. april.

I aftes fik vi til indquartering en præst /: hanoveraner, feldtpræst :/. Samme seer ud til at være en meget omgjængelig mand. — Idag har han fået sig en tjener, som også logerer hos os. — De fleste af indvånerne i Dyppel skulle igjen have forladt deres huuse.

Den 19. april.

Vores feltpræst har idag kjøbt sig et par småe heste. Sin kareth står uden for huset og er ikke et ringe middel til at afvise mange overhæng af det tydske militær og mere indquartering. — Sidste nat indbrød et par ufor-skammede soldater hos et eenligt boende fruentimmer, dog uden videre exesser. — De preussiske tropper skal være underveis fortæl-

les, dog have vi endnu ingen seet. Sønderborg skal skydes i brand med det første. I et par dage har det sneet og været snavs veir; det justement heller ikke behageligt for militæret.

Den 20. april.

Er intet mærkeligt forefalden. Vore efterretninger strækker sig ikke videre end til, hvad der passerer i vores by. Der er næsten talrigere indquartering her nu end forrige sommer.

Den 21., 22. april.

Ald skyden har i nogle dage været gandske roelig. Flere og flere til indquartering.

Den 23., 24. april.

De tydske troppers antal, som ere indrykkede i hertugdømmerne, skal beløbe sig til c. 75 000 mand.

Den 25. april.

I formiddags kanoneredes både i sydvest og nord.

Den 26. april.

Den 23. april stod et slag ved Kolding. De slesvig-holsteinere skulle have lidt et uhyre tab. Af Kolding by skal endeel være brændt. — Videre strække vore efterretninger sig ikke.

Den 27. april.

I disse dage fortælles, at Sønderborg skal skydes i brand. Jeg håber, der bliver ikke noget af. Idag er det årsdagen, siden vi så de første tydskere i Sundevitt. — Vi må blive ved at håbe på bedre tider.

Den 28. april.

Tydskerne have forskandset sig stærkt på Dyppelbjerg. Vi håber, at vi fra denne side ikke have mere at frygte for krigens ræsler.

Den 29. april.

Rygter siger: Russerne ere i Jylland, de danske til undsætning. — Tydskerne har draget sig tilbage denne side Kolding.

Den 30. april.

Ingen forandringer.

Den 1. mai.

Heller ingen.

Den 2., 3. mai.

Idag skal forhandlingerne igjen være udløben siden slaget ved Kolding.

Den 4., 5. mai.

Alle kirker og skoler ere blevne fourage- og indkvarteringssteder. Ingen kirkegang, ingen helligdage. Sogn- og helligdage ere for os i denne tid lige gode. — Idag afreiste hannoveranerne fra Snabek samt vores indkvarterede præst.

Den 6. mai.

Den 4. mai bleve danske og tyske fanger udvæxlede. — Natten imellem den 3. og 4. mai afbrændte Hans Christian Beks lade i Stendrup.

Den 7. mai.

Efter rygte skal der igjen den 4. og 5. mai være bleven fægtninger leverede i omegnen ved Ketting. Her i byen er indkvarteringen nu ikke så talrig; i Vests nabek ligger en generalstab; i Østs nabek ere indkvarteret nogle fra Lippe-Detmold tilligemed en prinds. Posterne ere ikke så tæt besatte som hidindtil.

Den 8., 9. mai.

Er alt ved det gamle.

Indtil den 16. mai.

Ingen forandring her i omegnen. — I Sønderborg skal russiske tropper være landet. Nogle mener, svenskerne. Tydskerne have her i nogle dage stået færdige til opbrud. — Nu begynder den gamle historie igjen med indkaldelsen af mandskabet til Rendsborg. Alle indtil 30 år have igjen fået ordre at indfinde sig, hvis ikke, skeer execution.

Den 17. mai. Christi himmelfartsdag.

Om eftermiddag kl. 6 bombarderes dygtig med kanonerne ved Sønderborg og på Dyp-

pebjerg og holder ved til kl. 7¼. Vogne som kommer fra Dyppel, fortæller, at bombardementet skal være fremkaldt ved, at de tydske poster have skudt med bøsseerne efter kanonbådene.

Den 18. mai.

Idag har vi atter hørt enkelte kanonskud ved Sønderborg.

Den 19. mai.

Har det været roligt.

Den 20. mai.

Rygtet siger: Tydskerne skal have en deel af Jylland besat, ind til Veile. Frederits er endnu i danskens vold. Gud må vide den egentlige sammenhæng. — Så meget veed vi, og er vist og sandt, at tydskerne her i vores egn endnu have den øverste komando.

Den 21., 22. mai.

Intet mærkeligt.

Den 23., 24., 25. mai.

Ei heller noget.

Den 26. mai.

I dag er kommen her til Snabek noget mere Oldenborgs kontingent bagagevogne.

Den 27. mai. Pindsedag.

Denne pindsefest kunde, dersom vi ellers havde fred i landet, blive betragtet som udmærket. Veierliget kan ikke være mere ønskeligt. Kornet på marken ikke heller. Brigademusiken høres næsten hver aften i præstegården. Imorges vågnede vi ved musikens toner. I eftermiddag og imorgen spilles atter mere gange. — Endda ere vi ikke ret tilfredse. Der mangler eet: Fred i landet.

Den 28. mai.

Idag er det årsdagen, siden de danske først gang jagede forbundstropperne på flugten. De danske have fået endnu en bro overlagt vandet ved Suhryk(?); hvad hensigten er dermed er ikke begribeligt.

(Fortsættes).

<p style="text-align: center;">Aktieselskabet C. I. Christensens Papirhandel E S B J E R G</p>	<p style="text-align: center;">SønderjydsK Tæppefabrik A. R. KJÆRBY A/S HØJER *</p>
<p style="text-align: center;">AKTIESELSKABET NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER KØBENHAVN F.</p>	
<p style="text-align: center;">Aktieselskabet Tapetfabriken „FIONA“ FAABORG</p>	<p style="text-align: center;">Carl M. Cohr's Sølvvarefabriker Aktieselskab Fredericia</p>
<p>Aktieselskabet <i>Dampmøllen Victoria</i> Odense</p>	
<p style="text-align: center;">Pindstrup Mosebrug SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK Telefon Pindstrup { 13 18</p>	<p style="text-align: center;">Frøcontoret (for undersøgt Markfrø) (Grundlagt 1887) KOLDING Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol Antager Frøavlere</p>
<p>Skal man til og fra <i>Sønderjylland</i> benytter man <i>Sydfynske Jernbaner</i></p>	
<p>De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab <i>Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.</i> Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten</p>	<p style="text-align: center;">Aksel Michelsen <i>Kul- og Trøiesthandel</i> Tønder Telefon 2530-2531</p>
<p style="text-align: center;">Hans Jensens Eftf. Trikotagefabrik I K A S T</p>	<p style="text-align: center;">Dyekjær & Christensen Fiskeeksport Ringkøbing</p>
<p style="text-align: center;">Aktieselskabet Motorfabriken „Frederikshavn“</p>	<p style="text-align: center;">N. C. Kloster Haderslev Telf. 2210 - 2211</p>
<p>Haslev Gymnasium - <i>Kostskole for Dreng</i> Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen. Alle Oplysninger ved Henvendelse til Peter Kæstel, Rektor. Hasl v.</p>	<p style="text-align: center;">Th. Damberg Cigar- & Tobaksfabriker A-S Nykøbing M.</p>

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1947 if. Dansk
Oplagsk. 20.352 Eksempl.

Akциденstrykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinderi
Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.
Hovedstadskontor: Telf. Palæ 4758.

A/S Sønderjydsk
Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive. Telf. 94. 2 Lin.

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S
Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler
Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

EGONS Blomster

Daglig frisk Frugt og Grønt

Tlf. 719. Østergade 40. Tønder

Horsens Folkeblad

Nettooplag 13124 Eksemplarer
Byens og Egnens største Blad

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab
Haslev - Telefon 600

Læs

Dannevirke

Sønderjyllands ældste Blad

DANSK MASKINOPLAG A/S

(Jørgen M. Hansen)
Aabenraa Telf. 2044

Snoghøj

 Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Harald Bo Bojesen

Boghandel
Telf. 3352 - 3353
A A B E N R A A

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160
Vejen Telef. 3

Tegn Abonnement

PAA SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

AASTRUPVEJ . HADERSLEV

Annonceekspedition:

JERNBANEGADE 8 . TØNDER . TELEFON 2550

Andreas Andresen

Intern. Spedition
Padborg

**Jydsk
Trikotagefabrik A/S**
IKAST

**Sønderborg
Andelsmejeri**

H. C. Hansen

Ikast

Trikotagefabrik

Telf. 21

Aktieselskabet
SIMON BRØND & CO
Barnevognsfabrik
Vejen

ANDELSBANKEN

A. m. b. A.

H A D E R S L E V

Andreas Clausen

Bog- og Kunsthandel
Sønderborg Telefon 387

***Sparekassen for Svendborg
og Omegn***

Svendborg

Støt

arkiverne i deres indsamling af utrykt
historisk materiale,

musæerne ved deres sikring af oldtidsfund
eller genstande fra historisk tid

og

bibliotekerne ved tilsendelse af trykte ting
af lokalhistorisk interesse.

1. Nye abonnenter faar Gudmund Schütte: Sønderjydske Rigssagn I til favørpris 5,— kr. (i boghandelen 6,75 kr.).
2. Indmeld Dem i Historisk Samfund for Sønderjylland (adr.: Åbenrå). Aarligt kontingent 6,— kr. + porto for to halvbind Sønderjydske Aarbøger.
3. *Lokalhistoriske studiekredse* bør bruge Indholdsfortegnelse til Sønderjydsk Maanedsskrift 1924—44 (2 kr.) til at samle de lokalhistoriske artikler fra deres sogn; de fleste af de pågældende hefter fås endnu (50 øre pr. stk.) ved henvendelse til ekspeditionen.